

Grasilda BLAŽIENĖ

*Lietuvių kalbos institutas***PRŪSIŠKŲ TIKRINIŲ ŽODŽIŲ TYRIMŲ LAUKO YPATUMAI: ĮVARDIJIMO PRINCIPAI, LEMTI LAIKO IR VIETOS, KALBOS IR ISTORIJOS**

Peculiarities of the research field of Old Prussian proper names: principles of naming determined by time, place, language and history

Skiriu savo dukrai Milei, pavadintai prūsišku vardu

Anotacija. Prūsiški tikriniai žodžiai nėra belaikiai ir beerdviai. Graikas Klaudijus Ptolemajus II amžiuje paminėjo Tacito erdvėje dviejų prūsų genčių vardus Γαλίνδαι καὶ Σουδινοί (Geogr.3,5,9). Tikrinių žodžių užrašymas ir paminėjimas yra svarbus dvasinis ir kultūrinis procesas, atskleidžiantis, kad tikriniai žodžiai yra susiję ne tik su kalbos, bet ir su juos supusia visuomenės istorija. Prūsiškų tikrinių žodžių tyrėjų ir ieškotojų akys kryo į daugybę rankraštinių dokumentų, pradėtų rašyti XIII a. ir intensyviai tęsiamų vėlesniais laikais. Kalbininkų, onomastų, istorikų, geografų, etnografų ir kitų sričių mokslininkų bei itin aktyvių prūsais besidominčių mėgėjų paieškas paskatino ne vien tik prūsai, bet ir Vokiečių ordinas ir jo raštininkai, užfiksavę prūsiško vardyno duomenis taip, kaip jie juos išgirdo tariant pateikėjus, arba informantus.

Kaupiant onomastinę medžiagą, pradedama galvoti, kaip ją padaryti prieinamą ne tik lingvistinei, bet ir socioonomastinei interpretacijai, koks ryšys yra tarp onimų davėjų ir gavėjų (turima galvoje ne vien žmonės, bet ir gyvenamosios vietos ir visi kiti Sembos prūsus supę toponimai). Be tikrinio žodžio užrašymo konteksto, t. y. be išsamių dokumentų, tebūnie šie ir spausdinti, ne vien rankraštiniai, studijų sunku, kartais ir neįmanoma, išsiversti. Straipsnyje aptariama keletas Sembos antroponimų ir oikonimų, įvardijusių išnykusias gyvenamąsias vietas, istorijos šaltiniuose paminėtas vieną ar kelis kartus, ir autorės surasti, iš esmės papildyti ir patikslinti vėlesnių laikų oikonimai, į kuriuos nebuvo atkreiptas dėmesys, nors jie galimai yra prūsiškos kilmės. Autorės jie jau buvo paminėti ne viename darbe, bet randantis naujiems faktams, būtinas ir naujas žvilgsnis.

Raktažodžiai: prūsiški tikriniai žodžiai; prūsų įvardijimas; prūsiškų oikonimų ypatumai; onomastinės medžiagos šaltiniai; onomastinė interpretacija.

Abstract. Old Prussian proper names are neither timeless nor spaceless. In the 2nd century CE, the Greek Claudius Ptolemy mentioned the names of two Prussian tribes, Γαλίνδαι καὶ Σουδινοί (Geogr.3,5,9), in the space of Tacitus. The records and mentions of proper names mark an important spiritual and cultural process revealing that proper names are not only related to the history of language but also to the history of society. Researchers of Old Prussian proper names and other interested parties directed their look towards a multitude of manuscript documents, the writing of which began in the 13th century and was intensively continued hereafter. The search undertaken by linguists, onomasticians, historians, geographers, ethnographers and scholars from other fields as well as enthusiastic amateurs interested in Old Prussian was not only driven by Old Prussians but also by the Teutonic Order and its scribes, who recorded the data relating to Old Prussian proper names as they heard them from informants.

As the onomastic material is piling up, we start considering how to make it accessible not only to linguistic but also to socio-onomastic interpretation and what connection can be established between name-givers and name-recipients (if we consider not only people but also the names of settlements and all other places that surrounded the Old Prussians of Sambia). Further studies are difficult and sometimes even impossible without investigating the context in which the proper name was written down, i.e., without detailed documents, whether they are handwritten or printed. The article discusses several Sambian anthroponyms and oikonyms naming the non-surviving settlements, which were mentioned in historical sources one or several times, as well as the oikonyms of later periods, which were found, revised and essentially supplemented by the author and to which attention has not yet been drawn, even though they are possibly of Prussian origin. The author has already discussed them in previous works, but in the light of new facts, a fresh perspective is required.

Keywords: Prussian proper names; naming of Old Prussians; peculiarities of Old Prussian oikonyms; sources of onomastic data; onomastic interpretation.

1. Įvadas

Straipsnyje nagrinėjami keletas prūsiškų negausiai paliudytų istorijos šaltiniuose Sembos oikonimų, kurie jau buvo trumpai aptarti (žr. Gerullis 1912; 1922; Blažienė 2000). Jie vadintini išnykusiais, nes įvardija vieną arba kelis kartus paminėtas išnykusias gyvenamąsias vietas, nes kol kas apie jas nerasta naujų duomenų, ir autorės surasti vėlesniais laikais užrašyti oikonimai, kurie gali būti prūsiškos kilmės. Taip pat neaplenkiami ir prūsiškų asmenvardžių paminėjimo atvejai. Jais remiantis galima rekonstruoti įvardijimo proceso ypatumus. Dabartiniai prūsiško vardyno tyrimai iš esmės susiję su originalių dokumentų, Ordino foliantų, kuriuose užfiksuotos Didžiojo magistro privi-

legijos, t. y. teisę į nuosavybę suteikiantys dokumentai tiek asmenims, tiek gyvenvietėms, registrai, sienų aprašymai, studijomis. Primintina, kad iš akių neišleistini ir spausdinti teminiai ne vien Sembai skirti dokumentų rinkiniai, kuriuose taip pat esama nemažai ne vien istorijai, gyvenviečių istorijai, bet prūsų vardynui ir kalbai svarbios faktologinės medžiagos. Jie taip pat yra tiriami ir tyrimo duomenys bus publikuojami¹. Visuose dokumentuose buvo užfiksuoti prarastos kalbos, turinčios negausų rašytinį palikimą, gausiai paliudyti vardyno duomenys. Remiantis tais duomenimis, galima rekonstruoti ir buvusias leksemas, atkurti įvardijimo kontekstą ir svarbius istorijos faktus apie išnykusias žemes ir jų gyventojų etninę sudėtį prūsų-vokiečių kalbų kontaktų erdvėje.

2. Sembos prūsiškų asmenvardžių įvardijimo ypatumai

Atsiradus galimybei atidžiau studijuoti rankraštinius dokumentus, buvo prieita prie išvados, kad būtina patikrinti atrodytų jau žinomus faktus, užrašytus XIV–XV a. Ordino foliantuose 109–111, kurie su išlygomis laikytini nuorašais (žr. Vercamer 2010, 13), ir taip pat XVI a. rankraštiniuose dokumentuose, Rytprūsių foliantuose, kuriuose gausu prūsų vardynui svarbios medžiagos, ir ta medžiaga suteikia informacijos apie prūsiškų oikonimų užrašymų kaitą ir prūsiškų antroponimų gyvybingumą, dėl kurio vertinimo nelabai galima sutikti su Trautmannu (1925, 10), kad toji medžiaga esanti bevertė, užrašyta vėlai, bet dar praverčia onomastikai. Dėmesį patraukė asmenvardis *Bandun* ir visi jo užrašymo variantai, prieinami komunikuojantiems asmenims, kuriems rūpėjo ir teberūpi Sembos vardyno faktai, nepaisant teksto, kuriame jie užrašyti, pobūdžio ir paskirties.

1396–1397 *Caymen cameramt Trumpiten vnd Kopayn sint tzu famene geleget...* Pateiktas ir abiejų sujungtų gyvenamųjų vietų 18 gyventojų sąrašas, kuriame užrašyti 17 prūsiškų asmenvardžių ir vienas vokiškas *Conrat* (t. y. *Conrad*) – senas vokiškas vyrų vardas (žr. VL, 249–250). Tarp išvardintųjų

¹ Pro ne vieno baltų vardyno tyrėjo akis buvo praslydusi 1463–1464 metais Varmijos dignitoriaus (Domdechant) Johannes Plastvici (Plastwich) parašyta Kronika, beje, cituojama ir mūsų istorikų darbuose, ir nemažai joje esančių prūsiškų tikrinių žodžių, jeigu ne rinktų iš gyvosios kalbos, tai bent patikrintų XV amžiaus faktine medžiaga ir lokalizuotų. Vokiečių ordinas, XIII amžiuje užkariavęs prūsų žemes, jas pasidalijo su kapitula. Kronikos autorius mini dar ir 1463 metų įvykius. Plastwicho kronika yra sudaryta iš trumpesnio varianto, vadinamo vok. *Denkschrift*, tai oficialiems asmenims ar tarnyboms skirtas raštas apie svarbų dalyką sutrumpinta versija (MHW 3(2), 28–40) ir pačios kronikos (ten pat, 41–137). Žr. Blažienė 2021, 69–98.

įrašytas *Bandüne*, kuris drauge su *Wiffegede* ir *Boyfite* turėjo *II huben*, t. y. 2 ūbus [žemės], likusieji išvardintieji tik po vieną ūbą (OF 109 3), 1404 *Trumpiten vnd Kopayn syn tzu fampne geleet...* Užrašyta 18 gyventojų, tarp jų ir *Bandune* (OF 111 1v). Kitoje Sembos pusėje taip pat būta to paties asmenvardžio 1396–1397 *Bandune III hoken Domenekaym* (vėliau *Dommelkeim*) kaime Wargen parapijoje (OF 109 69).

Asmenvardis sudomino savo paplitimu Semboje ir XVI a. 1540 *Augsten Bandun Sehfeldtt* Medenau valsčiuje (Ostpr. Fol. 911 a, Band 6, Heft 3 6v, 34v), *Bandun gertner Werginn* Powunden valsčiuje (Ostpr. Fol. 911 a, Band 6, Heft 3 85 r), 1540 *Hans Bandun Uggein* Powunden valsčiuje (Ostpr. Fol. 911 a, Band 6, Heft 3 89 r), 1542/1543 *Andressen Bandün im Caymischen* (Ostpr. Fol. 911a, Band 30, Heft 2 1r), 1540 *Andres Bandaun Cammerampt Kaymen* (Ostpr. Fol. 911 a, Band 30, Heft 1 18v), 1540 *Jacob Bandaun zu Poarben hot einen dinst. Blasie Bandaun zu Poarben* (Powarben) *hat einen dinst. Schockenn* valsčius (Ostpr. Fol. 911 a, Band 30, Heft 1 3v). Tie patys 1540 *Jacob Bandaun, Blasien Bandaun Poarben* paminėti dar kartą Powarben Schaaken valsčiuje (Ostpr. Fol. 911 a, Band 30, Heft 15 2r). Dar vienas 1540 m. užrašymas *1 gertner bei Bandaun cammeramerampt Kaymen* (Ostpr. Fol. 911 a, Band 30, Heft 4 21v). Pabrėžtina, kad Rytprūsių foliante 911, žinomame kaip Turkų mokesčio registras, pradėtas 1540 metais, kai visai Europai grėsė turkų antpuolis, išsamiai surašyti visi tiek Sembos, tiek kitų Prūsijos žemių gyventojai, su jų įpareigojimais valstybei visais aspektais, t. y. užfiksuoti jų mokestiniai įpareigojimai pagal jų amatą ir verslo pobūdį, surašytas visas turtas, jiems priklausantys mokesčiai, ir viskas, kuo jie disponavo pagal ūkių išgales, savo amatą, kas galėjo praversti valstybei, jeigu būtų iškilęs pavojus. Teksto rūšis ir funkcinis stilius atitinka dokumento paskirtį ir jis yra svarbus XVI a. informacijos šaltinis, kuriuo autorė pradėjo naudotis jau po 2000 metų. Prie *Bandun* vardo pateikiami ir šio folianto įrašai, kurie atspindi, viena vertus, prūsiškų asmenvardžių gyvybingumą, antra vertus, parodo, kad jau būta dvinario įvardijimo (plg. lietuvių antroponiminės sistemos raidą ir dvinario įvardijimo radimąsi, žr. Maciejauskienė 1991, 20ff.). Daug ką apie gyventojų socialinę padėtį pasakantis faktas yra *Bandun gertner* [iš] *Werginn* Powunden valsčiuje ir *1 gertner bei Bandaun*, kurie paminėti tik vienu asmenvardžiu, nes *gartner* (*Gärtner*) turėjo kitą socialinį statusą, juos galima pavadinti trobelninkais (žr. DW)². Dvinariais asmenvardžiais jie beveik nebūdavo užrašomi. Postnicken

² Straipsnyje pagal išgales bus naudojami elektroniniai ištekliai, ypač lietuviškų šaltinių, kad medžiaga būtų lengviau prieinama visiems skaitytojams.

kaime Semboje Königsbergo apskrityje, pasak Martens (1997, 369), būta situacijos, kai seniūnas, šaltyšius, turėjo 3 samdinius, o vienas trobelninkas net 4. Kitose Prūsijos žemėse, pvz., Christburgo komtūrijoje, Morainen (lenk. *Morany*), Kerpen (lenk. *Karpovo*) valsčiuose taip pat būta asmenvardžio *Bandune*, užrašyto apie 1400 (OF 161 10v, 142v) (dar žr. Wunder 1969, 9, kur pabrėžiamas didelis prūsiškų asmenvardžių skaičius Christburgo komtūrijoje apie 1400 m., užrašytus OF 161). Aptariamojo asmenvardžio esama žodžio pradžioje ir su *p*, nes skardžiųjų ir dusliųjų priebalsių kaita yra žinomas reiškinyss prūsų toponimijoje, ne išimtis *b* bei *p* kaita. Įsidėmėtini ir tokie užrašymai Semboje 1278 *Pandune* (wurde belehnt) mit 4 *Haken Ackerland nebst dazu gehörigen Wiesen in Billedaw* (Bledau) (SUB, 65), Christburgo komtūrijoje apie 1400 *Pandune* (OF 161 89r) (dar žr. Gerullis 1922, 223–224).

Funkcinį komunikacinį aptariamojo vardo aspektą atskleidžia jo užrašymas ir kitokio pobūdžio dokumentuose, jeigu pavyksta juos rasti ir identifikuoti prūsišką asmenvardį, leidžiantį susipažinti su įvardijamo asmens socialine funkcija. *Andres Bandun* iš Powarben Schacken valsčiuje minimas 1515–1522 m. Albrechto iš Dievo malonės Vokiečių ordino magistro rašte, kuriuo buvo įvertinti *Bandun* nuopelnai parduodant žemės sklypą Karaliaučiuje ypač palankia kaina (70 markių), o jam paskirta daugkartinė 170 markių išmoka (Gebser 1835, 250–251). Prūsiški tikriniai žodžiai yra pačios negausiai paliudytos prūsų kalbos specifiniai kalbos ženklai ir jie sutinkami ne viename komunikacijos procese.

Antroponimas pr. *Bandun* veikiausiai sietinas su pr. **enbāndan* ‘nauda’, pr. **bandā* ‘nauda’, plg. pr. *ni enbāndan* ‘nereikalingai, nenaudingai’, plg. lie. *naudā* ‘nauda, turtas, nuosavybė, dalis; pinigai’; ‘seniau samdininkui duodamas priedas prie algos natūra’; ‘seniau samdininkui mokėta alga – natūra’ (LKŽe), la. *bañda* ‘pelnas, nauda; seniau bernui paskirtas lauko gabalas arba sėkla kaip priedas prie algos’ (ME 1, 261)³. Žr. Mažiulis 2013, 638–639. Dar žr. pr. *en-bāndan* (Trautmann 1925, 132) arba *perbānda* ‘versucht’, lie. *bandaũ*, *bandyti* (Trautmann 1910, 394–395). Pr. avd. **Band-ũn-* – veikiausiai vardyne paplitusios priesagos pr. **-ũn-* vedinys. Dėl prūsiškų antroponimų su **band-* nėra taip paprasta pagrįsti įvardijimo motyvaciją lie. ir la. kalbų duomenimis. Tarkim, W. P. Schmidas⁴, komentuodamas Przybytek

³ Dėl šių žodžių etimologijos dar žr. ALEW 1, 93.

⁴ W. P. Schmidas, serijos *Hydronymia Europaea* sumanytojas ir leidėjas, jos spirtus movens, komentavo daugelį serijos knygų, dažnai nenurodydamas šaltinių, kuriais rėmėsi.

(1993, 18) aptartą vv. *Banduken*, nedvejodamas siejo pr. avd. **Bandukas* su lie. *bandà* ‘būrys galvijų, kaimenė’ (žr. LKŽe). Lietuvių vardyne esama avd. *Bañdè*, kuri aiškinant pasitelktas ir lie. *banda* ‘turtas’, bet Salio hipoteze suabejojo jau PDBe autoriai (žr. PDBe), dar plg. la. avd. *Bartolmeus Bandens*, užrašytą 1508 m. (Blése 1929, 160). Dėl pr. avd. *Bandaun* 1540 metų dokumente gali kilti ir klausimas, kam priklausė tikrinių žodžių užrašymo pokyčiai, o kalbamuoji atveju, ar *-aun* priklausė priesagų kaitai, ar užrašinėtojų klausai (plg. Trautmann 1925, 168).

Kita vertus, pateiktinas dar vienas priesagų kaitos pavyzdys. XVII a. paibaigoje užrašytas *Georg Reduth* Medenau parapijoje, *Candienen* vėliau *Condehnen* kaime: 1691 *Rittmeister Hans Heinrich Thegen wegen Unschuld des Freien Georg Reduth zu Kandienen, krezem zu Candienen* (lie. kavalerijos vadas Hansas Heinrichas Thegenas dėl laisvojo (ne baudžiauninko) *Georg Reduth* iš *Kandienen* nekaltumo, *Candienen* smuklės savininkas) (EM 126d 90), plg. 1540 *Passeritten Andres Redütt hott 10 zihende pferde, 4 melcke khwe. 4 junge rinder, 4 schweyne, inn alles 12 nacht, facit 24 β* (Ostpr. Fol. 911 a, Band 14, Heft 5 10r), *Andres Redut* (Ostpr. Fol. 911 a, Band 14, Heft 6 11r) (*Passeritten* t. y. Poßritten kaime, Legitten parapijoje); dar plg. 1540 *Redaut; dat 19 β Peter Redawt fur 9 1/2 nacht (Botheynen, Bothaynen vėliau Bothenen* prie Caymen) (Ostpr. Fol. 911 a, Band 30, Heft 1 24v; Heft 20 7v). Pr. avd. *Redaūt* iš Rytprūsių folianto 911 a užfiksavęs ir Trautmannas (1925, 82), tačiau straipsnio autorei nepavyko jo rasti. Pr. avd. **Red-ut-* yra sudarytas su dažna prūsiškų vietovardžių priesaga **-ut-*. Priesagų pr. **-aut-* ir **-ut-* kaita – žinomas prūsų asmenvardyno reiškiny, plg. pr. avd. *Gedawte* drauge su *Gedute* (ten pat, 181). Dėl šaknies plg. pr. avd. *Redethin*, *Rediko*, *Redywan* (ten pat, 82)⁵, pr. vv. *Reddus*, vėliau sulenkinta forma *Redy* (Gerullis 1922, 142; Przybytek 1993, 237), siejamus su pr. *redo* ‘vaga’, lie. *rėda* ‘vaga’ (dėl kurio žr. Fraenkel 1965, 711; LKŽe). Dėl pr. *redo* ir Bretkūno raštų žodžio *reda* ‘vaga’ žr. Mažiulis 2013, 784. Dar žr. Matzenauer 2009, 107, kuriam baltiška pr. *redo* kilmė abejonių nekelia. Taip pat plg. la. vv. *Redes muiſcha*, *Redīni* (LVV-R, 167). LVV-R autoriai atsargiai ieško sąsajų su lie. *rėda*.

Žemiau pateiktas tekstas iš Sembos dokumentų knygos atskleidžia XIII a. pabaigos prūsų įvardijimo subtilybes, to laiko istoriją, paliudijant, kad prūsų

⁵ Lietuvių antroponimijoje esama lie. avd. *Redeikis*, kurio pamatinė lytis abejotina (PDBe). Lie. avd. *Redeikis* siejamas su lie. avd. *Redas*, kuris yra, pasak Zinkevičiaus (2008, 465), „trumpinys iš germaniškų dvikamienių asmenvardžių su dėmeniu *Red-* ‘raudonplaukis’“ (žr. LVKŽ, 310).

giminėse jau būta pramaišiu ir ateivių vardų, kuriais buvo įvardijami prūsai. Cituojamame dokumente Sembos vyskupas Siegfriedas ir krašto magistras Meinhardas von Querfurtas suteikia sembams paveldėjimo teisę kitiems vyriškos giminės giminaičiams, kai nesama tiesioginių palikuonių.

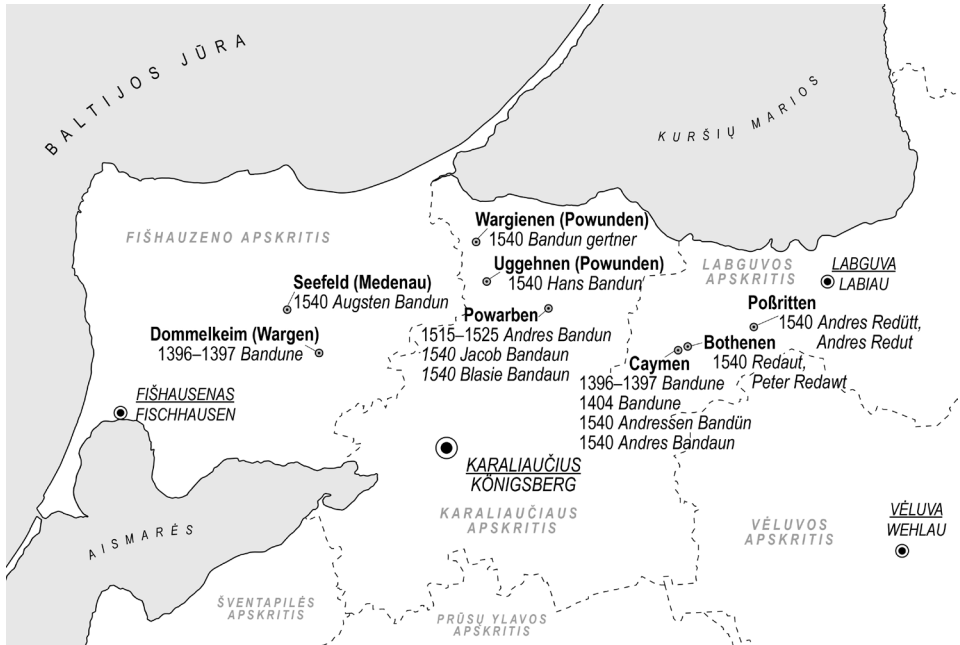
1296 ...*cum consilio et consensu fratrum nostrorum fidelibus nostris Sambitis, videlicet Philippo et Theodorico fratri eius, filiis Rigen (Regen), Scude (Schudi, Schude), Grande (Grawde) (de quo processit Wogedde), Logot et fratri suo Jane (Jone, Jano), Kerse et fratri eius Nakoke, Iodute et fratri eius Theysote (Teysute), Nasine (Nazine), Nalibe et fratribus suis Parupe et fratri eius Dygune...* (SUB, 87–88) (lie. ...mūsų brolių patarimu ir pritarimu, mūsų ištikimiems sembams, tai yra Pilypui ir jo broliui Teodorikui, sūnams Rigen (Regen), Scude (Schudi, Schude), Grande (Grawde) (iš kurio yra kilęs Wogedde), Logot ir jo broliui Jane (Jone, Jano), Kerse ir jo broliui Nakoke, Jodute ir jo broliui Theysote (Teysute), Nasine (Nazine), Nalibe ir jo broliams, Parupe ir jo broliui Dygune...). Dokumente minimi ištikimi sembai *Phillippas*, įvardytas ne prūsiškos, o graikiškos kilmės vardu, nuo XII a. žinomu vokiečių įvardijimo sistemoje (VL, 330), ir *Theodorikas*, veikiausiai iš *Theodericus* lotynizuotos formos, žinomu nuo V–VI a. (VL, 387). Minėti asmenys jau XIII a. galėjo būti pakrikštyti kaip ištikimai tarnavę Ordinui ar turintys dar ir kitų nuopelnų. Taigi, jau XIII a. pabaigoje negalima dėti lygybės ženkle tarp vardo ir tautybės. Neprūsiškas vardas dar nereiškė, kad juo buvo įvardytas, tarkim, vokietis ar kitos tautybės su Vokiečių ordinu susijęs žmogus. Giminystės ryšiais su jais susijusių įvardytųjų vardai yra prūsiški. Veikė ekstralingvistiniai veiksniai, turėję reikšmės kraujo ryšiais susietų artimų giminaičių vardams. Pateikiami visi kiekvieno vardo užrašymo variantai, kurie nurodyti minėtame dokumente.

Buvo atkreiptas dėmesys į dokumento išnašoje užrašytą antroponimą *Wogegede*. Semboje būta miško prie Kanthen Laptau parapijoje: 1448 *bey Kanthen grenize des waldes Woygedde* (OF 103 120v), pr. **Vai-ged-*, kuris, pasak Gerulio (1922, 206), priklausė prūsui *Wogedde*, užrašytas ir jau aptartame dokumente, ir kiek pakitusiomis formomis ne viename rankraštiniame šaltinyje, pvz., 1396–1397 *Lijkouwe* (vėliau *Lischkau*) [kaime] *Wagedden fon hat II hok[en]* (OF 109 33), apie 1400 *Woyade tenetur 8 scot vor korn* (Morainen valsčius, Christburgo komtūrija) (OF 161 10v). Žr. Trautmann 1925, 112, 154.

Taigi aptartoje ištraukoje iš Sembos dokumentų knygos pateiktos konkrečios asmenvardžių formos, įvardytų asmenų giminystės ryšiai, kurių tiksliai

nustatyti neįmanoma, bet jie savotiškai atspindi kalbamojo laiko visuomenės sanklodą, istoriją ir komunikaciją, nes asmenys yra individualizuojami. Prūsų įvardijimo procesas, pats vardo suteikimo aktas, susijęs su tautybe, nes drauge su ateiviais žengė ir įvardijimo pokyčiai, kol kas nėra onomastų išsamiai aptarti reiškiniai.

1 žemėlapis. Straipsnyje aptartų Sembos asmenvardžių paplitimas

Pagal straipsnio autorės idėją žemėlapi braižė Edmundas Trumpa.

3. Sembos oikonimai, įvardiję išnykusias gyvenamąsias vietas

Semboje gausiausia oikonimų, kurių apvokietintos lytys išliko Rytų Prūsijoje ir iki Antrojo pasaulinio karo pradžios. Visų prūsiškų oikonimų, o ir jais įvardytų gyvenamųjų vietų, likimas po niokojančio karo yra žinomas.

Kiekvienas jau ne kartą aptartas Sembos oikonimas gali būti nagrinėjamas ne kartą, nes, keičiantis tyrėjų žinioms apie vardyną, atidžiau skaitant ir interpretuojant rankraštinius ir spausdintus šaltinius, aptinkama ir dar nesurastų bei tikslintinų duomenų. Daug metų tiriant prūsų vardyną, kalbamuojau atveju Sembos gyvenamųjų vietų vardus, paaiškėjo, kad, jeigu tik yra galimybių,

vardai turi būti išsamiau dokumentuoti. Taigi taip buvo suvokta ir būtinybė, traktuotina kaip užduotis, vieną ar kelis kartus jau tirtus ir laikomus išnykusiais arba naujai surastais Sembos gyvenamųjų vietų vardus, ne tik verifikuoti, bet ir tikslinti jų pateikimą, o prirėikus pateikti naujus kilmės aiškinimus, atsižvelgiant ir į istorijos veiksnius ir, žinoma, į onomastinį tyrimą. Toliau straipsnyje ir bus pateikti keli tokie vardai.

†**Alxowe** išnykusi gyvenvietė netoli Condehnen, Fischhauseno apskritis, Medenau parapija.

1301 *Ad instancias igitur dilectorum fratrum nostrorum de voluntate et consensu expresso capituli nostri omnibus veris heredibus eiusdem Gedunen conferimus hereditatem in campo Alxowe, quem campum nunc possident et excolunt, cum agris, pratis, pascuis, silvis et omnibus pertinentibus ad eundem, sicut ipsi a fratre B[ertholdo], commendatore in Konigsberg, et a fratre Volrado, nostro avvocato, termini sunt distincti, liberum a decimis et omni opere rusticali iure hereditario in perpetuum possidendum.* (lie. Taigi pagal mūsų mylimų brolių prašymus, su mūsų kapitulos valia ir išreikštu sutikimu, visiems minėtojo Geduno tikriems paveldėtojams suteikiame tėvoniją [paveldimą žemės nuosavybę] Alxowe lauke [žemėje, vietovėje], kurį lauką [žemę, vietovę] jie dabar valdo ir dirba, su laukais, pievomis, ganyklomis, miškais ir visais minėtojo [lauko, vietovės] priklausiniais, kaip brolio B[ertholdo], komendatoriaus [„komtūro“] Karaliaučiuje, ir brolio Volrado, mūsų advokato, jų ribos yra nustatytos, laisvai nuo dešimtinių ir visokio kaimiško darbo [lažo, prievolių] paveldėjimo teise amžinai valdyti.) (SUB, 106), (1319–1344) *Johannes, Bischof Samland, verleiht dem Nadraw aus Alexow 12 Morgen Landes bei Medenau...* (lie. Johannes, Sembos vyskupas, duoda nuomonę *Nadraw iš Alexow 12 arklų žemės prie Medenau...*) (SUB, 252). SUB sudarytojų nuomone, *Alexow* veikiausiai identiškas jau minėtam *Alxowe* Medenau parapijoje. 1333 metais *Petri de Alxow* nurodytas, kaip vienas iš rašto, kuriuo Wissegede iš Barthen, vėliau Barthenen, Pobethen parapijoje pardavė Debesio (Dobesius) ir jo broliams dvi dalis lauko Caldina, vėliau Kallen Germau parapijoje, už 16 markių, liudininkų (PUB 3(3), 522). Dokumentas paliudija, kad *Alxow*, *Alexow* būta gyvenamosios vietos, nes nurodyti jos gyventojai. Prie *Alxowe* Gerulis (1925, 9) mini 1342 *Algesow*, laikydamas jį aptariamo vietovardžio variantu, bet reikėtų dar įsitikinti, kad *Alxowe* ir *Algesow* būta Medenau, o ne Powunden parapijoje (plg. SUB, 240; PUB 3(2), 328–329), t. y. kad Gerulis turėjo galvoje to paties *Alxowe* dar vieną užrašymo variantą, o ne kitoje Sembos vietoje esantį oikonimą, kurį patikimai lokalizuoti kol kas sudėtinga, o versti

neaiškius faktus aiškiais nėra patikima. Norint nustatyti, kas buvo įvardyta, *Alxowe* vardu, reikėjo pasitelkti ir istorinio užrašymo kontekstą.

Pr. **Alks-av-*. Veikiausiai galima pritarti Geruliui (1922, 9) ir galvoti apie asmenvardinę kilmę. Vardas būtų priesagos pr. *-*av-* vedinys iš asmenvardžio *Alxe*, kuriuo, pasak Gerulio, galėjo būti įvardytas prūsas arba lietuvis.

Šis dokumentas parodo, kad svarbu išsiaiškinti, su kokiomis prūsų nuosavybės valdymo ir organizavimo formomis, ar tai būtų žemė, laukas, ar gyvenamoji vieta, susidūrė ateiviai iš Vokiečių ordino, kaip jie tas formas įvardijo, kaip buvo paskirstoma nuosavybė.

^{x6}**Alknicken** kaimas Fischhauseno apskritis, nuo Strobjehnen nutolę 4,0 km, Pobethen parapija.

1540 *Alkenicken Bartolmes, Lucas. Matz. Michel, Greger, Asman, ein instman* (samdinys) (Ostpr. Fol. 911 a, Bd. 30, Heft 1 68r), 1540 *Alkenicken Dat 30 β Bartolmes fur 15 nacht; dat 30 β Lucas fur 15 nacht; dat 26 β Mats fur 13 nacht; dat 27 β Michil fur 13 1/2 nacht, dat 59 β Greger fur 29 1/2 nacht; dat 30 β Asman fur 15 nacht; dat 10 β Cappe, instmann, fur 5 nacht.* (Ostpr. Fol. 911 a, Band 30, Heft 28 7v) (lie. Duoda 30 šilingų Bartolmes už 15 vienetų galvijų mokesčio; duoda 30 šilingų Lucas už 15 vienetų galvijų mokesčio; duoda 27 šilingus Mats už 13 vienetų galvijų mokesčio; duoda 27 šilingus Michil už 13 1/2 vienetų galvijų mokesčio; duoda 59 šilingus Greger už 29 1/2 vienetų galvijų mokesčio; duoda 30 šilingų Asman už 15 vienetų galvijų mokesčio; duoda 10 šilingų Cappe, samdinys, už 5 vienetus galvijų mokesčio), 1561–1562 *Alckenigken* (Ostpr. Fol. 10032 108v), 1583 *Alkenicken* (EM 126d 8 1v), 1589–1590 *Alckinigen* (Ostpr. Fol. 10060 127v), 1632 *Alcckenicken* (Ostpr. Fol. 10102 13v), 1670 *Alecknicken* (Ostpr. Fol. 10146 7v), 1785 *Alexnicken* kulmiškasis dvaras su 10 ugniakurų (Goldbeck 1785, 4), 1803 *Alkniecken* (Schroetter 1803, V), 1844 *Alknicken* kulmiškasis kaimas su 10 gyvenamųjų namų, 66 gyventojais (Gebauer 1844, 120), 1861 *Alknicken* kulmiškasis kaimas, miško dalis su 10 gyvenamųjų namų, 85 gyventojais (Schlott 1861, 65), [1893] *Alknicken* (OV, 8), 1906 *Alknicken* (VSO, 6), 1922 *Alknicken*, ilgai vadintas *Alexnicken*, miškinga vietovė, anksčiau vadinta *Wokeniten* (Schlicht 1922 2, 231). Autorės duomenimis, Schlichto apsiriki-ta, nes apie 1400 *Wokeniten* buvo kitos Pobethen parapijoje esančios išnykusios vietovės prie Rantau vieno iš vardų užrašymo variantas (OF 110 39v), o ir *Alexnicken* paminėtas tik vieną kartą 1785 m. Pats reiškiny – gyvenamųjų

⁶ Blažienės darbuose šiuo ženklu žymimi kitų autorių neaptarti oikonimai.

viėtų įvardijimas ne vienu prūsišku vardu – nusipelno išskirtinio dėmesio ir išsamių tyrimų. 1976 *Pribrežnoje* (NPKO, 156–157). Blažienė (2000, 10–11) aptariamojo oikonimo užrašymus nurodo nuo 1561–1562 m.

Pr. **Alk-enik-*, veikiausiai sietinas su lie. *āl̥kas* ‘medžiais apaugęs kalnelis; dvaras’ (LKŽe). Antra vertus, prūsai taip pat galėjo turėti tokį apeliatyvą – pr. **alka-*. Prūsiška kilme neabejoja Trautmannas (1925, 131), taip pat pabrėžęs asmenvardinės kilmės galimybę kaip ir *Alk* atveju. Hoppe (1876, 575), greičiausiai remdamasis Goldbecko užrašymu, ieško sąsajų su lie. *āl̥ksnis*. Alksniai augo tose vietose, kaip liudija jau XIX–XX a. autoriai, žr. Schlicht 1922, 231, bet oikonimo užrašymai tokios kilmės prielaidos nepagrindžia.

***Brasnicken** Fischhauseno apskritis, 4,2 km nutolęs nuo Gr. Mischen, Wargen parapija.

1540 *Brasnick* KA Wargen, *Braschnicken* (K Wargen HA Schaaken) – *Brasnicken* (K Wargen, Kr. Fischhausen (Diehlmann 1998, 101), 1540 *Brose vnnd Peter zu Brasnick* (Ostpr. Fol. 911 a, Band 30, Heft 1 55v), 1540 *Brasnick Pendit 15 β Brose fur 22 1/2 nacht pendit 36 β fur 18 nacht. [Summa] partys: 12 m. 3 d* [lie. Užmoka 15 šilingų Brose už 22 1/2 vienetų galvių mokesčio, užmoka 36 šilingus už 18 vienetų galvių mokesčio (Ostpr. Fol. 911 a, Band 30, Heft 26 9r), 1630 *Brasnicken, Braßnicken* (EM 126d 85 1v), 1750 *Brasnicken* (EM 126d 92 2v), 1769 *Brasnicken* (EM 126d 94 1v), 1785 *Braschnicken* bajoriškasis dvaras, 10 ugniakurų (Goldbeck 1785, 21), 1802 *Prasnicken* (Schroetter 1802, VI), 1844 *Brasnicken* bajoriškasis dvaras 11 ugniakurų, 89 gyventojai (Gebauer 1844, 122), [1893] *Brasnicken* (OV 54), 1906 *Brasnicken* (VSO, 29), 1922 *Brasnicken* nuo 1640 m. bajoriškasis dvaras (Schlicht 1922 2, 199), 1976 *Vološino* (NPKO, 179–179).

Gal pr. vv. **Bras-enik-*, priesagos pr. **-enik-* vedinys iš avd., plg. lie. avd. *Br̥sas, Br̥sius* (žr. PDBe). *Brosius* minimas ir prie Langoditten Rudau valsčiuje (OF 107 217r) (žr. Blažienė 2000, 24).

†**Burgin** išnykusi gyvenvietė Germau valsčiuje.

1522 ...*gutter Burgin zwee huben im camerampt Girmow gelegen...* (XXVIII 63).

Kalbamojo vv. šaknis būtų **Burg-*, plg. la. *Burga*, lie. *Būrgis, Burgys*. Prisimintina lie. *burgėti* ‘murmėti’ ir kt. (LKŽe), la. *burgis* ‘burtininkas, raganius’. Įmanoma, kad lie. pvd. *Būrgis* yra letizmas. Baltiška nurodytų pavardžių etimologija neišleistina iš akių, ji svarbi, bet nederėtų pamiršti ir daugybės vokiškų asmenvardžių su *Burg-*, kilusių iš vok. toponimo su *burg-*: *Burg* ‘pilis’ (Kohlheim, Kohlheim 2005, 165). Dar žr. PDBe; Blažienė 2000, 25.

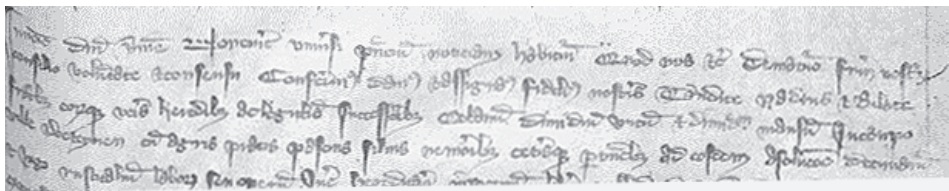
†**Dargow** išnykusi gyvenvietė prie Katzenblick Fischhauseno apskritis.

1359 ...*eine hube ackers mit wesen weiden vnd was dorzu gehoret zwisschen Dargow vnd dem kreczemer...* (vienas ūbas lauko su pievomis, ganyklomis ir viskuo, kas priklauso tarp Dargow ir smuklininko) (OF 107 151v).

Pr. * *Darg-av-/*Darg-ōv-* sietinas su pr. avd. *Darge* (Gerullis 1922, 26; Trautmann 1925, 22), išplėstas priesaga pr. *-*av-* arba *-*ōv-*, plg. pr. avd. *Dargenne, Dargil, Dargutte* (Trautmann 1925, 23), pr. vv. *Dargaw* (Gerullis 1922, 26; Przybytek 1993, 42–43), lie. avd. *Dárgis, Dargỹs, Dařgus*, sietinus su lie. *dargũs* ‘darganotas; bjaurus, nemalonus, negražus, šlykštus; piktas, irzlus’ (PDBe), lie. vv. *Dárgiai, Dargiaĩ* (LVŽ 2, 132 f.). Žr. Endzelīns 1982, 197; Toporov PJ 1, 300–301; Mažiulis 2013, 106; Blažienė 2000, 27.

†**Doeteynen** išnykusi gyvenvietė Semboje.

Toks vardas buvo parašytas Gerulio abiejuose jo darbuose (1912, 28; 1922, 29) ir jais besirėmusių kitų autorių (Toporov PJ 1, 359; Blažienė 2000, 29). Išnagrinėjus OF 105 239r nurodytą tekstą, paaiškėjo, kad tai buvo 1338 *Weteynen villa in Sambia* folianto dalyje, vadinamoje Vokiečio ordino Didžiojo magistro registru, kurioje ir yra 239r puslapis. Vadinasi, Gerulis oikonomimo pradžių *We-* perskaitė kaip *Doe-*. Privilegijos itin sunkiai įskaitomos, rašysena įvairuoja (žr. Ivoška 2018, 161). Tą faktą pažymėjo jau Trautmannas (1925, 3). Reikėjo sulaukti Ivoškos disertacijos ir jos priede surašyto visų OF 105 paminėtų onimų registro (2018, 116–182), nors tekstas jau buvo paskelbtas ir PUB 3(1), 127 (1944 m., pakartotinis leidimas 1976 m.), kad kartais neaiškūs dalykai galėtų tapti aiškūs. Autoriui pavyko perskaityti, atrodytų, neįmanomai sudėtingai užrašytus tikrinius žodžius. Kai buvo pastebėta netikslumų, vėl pradėta nuodugniai skaityti patį šaltinį. Palyginus kituose registruose *W* raidės užrašymą, paaiškėjo, kad tai būta vėlesnių *Wittehnen* Rudau parapijoje anksčiausias užrašymas, 125 metais senesnis už Gerulio (1922, 205) 1463 m. paminėtąjį *Witaynen, Witteynen*.

1338 ... *Noverint univ[er]si presentium noticiam habituri, quod nos etc. de maturo fr[atru]m no[st]r[orum] consilio, voluntate et consensu conferim[us], dam[us] et assigna[mus] fidelib[us] nostris Trudite, Nadrus et Bilote fratribus eo[rum] ve[r]is hereditib[us] ac legit[im]is successorib[us] octauum dimidiu[m] uncu[m] et dimidiu[m] mansu[m] In campo ville Weteynen cu[m] agris pratis, pascuis filois nemorib[us]...* (lie. ...Tegul žino visi, skaitysiantys šį raštą, kad mes ir t. t. brandžiu mūsų brolių patarimu, valia ir sutarimu suteikiame, duodame ir paskiriame mūsų ištikimiesiems Trudite, Nadrus ir Bilote, jų broliams, tikriems paveldėtojams ir teisėtiems įpėdiniams septynis su puse arklo (uncus) ir puse valako (mansus) Weteynen kaimo lauke su laukais, pievomis, ganyklomis, miškais, giraitėmis...) (OF 105 239r).

*†**Galteinen** išnykusi pr. gyvenvietė Germau valsčiuje, pagal šaltinius, galėjusi būti prijungta prie iš trijų paminėtų vietovių išlikusios iki naujesnių laikų kaip Corjeiten⁷.

1333 ...*in campo Warethalis in villa Golteynis...* (OF 107 161r), 1397–1398 *Kurieyten Tropiten und Galteynen find zuffammene geleget vnd haben gehabt XXIX hoken* (OF 109 80), apie 1400 *Girmow Kurieyten vnd Tropiten vnd Galteynen hatten vor XXIX hoken* (OF 110 30r), *Das kammeramt zu Girmow Kurnyten Tropiten vnd Galteinen ein dorff* (OF 110 62v), 1404 *Girmow kameramt Kurieyten, Tropiten vnd Galteynen* (OF 111 47r), (?) *Galteinen* (XXIV 146).

Pr. **Galt-tein-*, priesagos pr. **-ein-* vedinys iš pr. avd. *Golte*, kuris paminėtas 1289 m. drauge su Germau parapijoje buvusią gyvenvietę *Kalden* (OF 107 163v), vėliau *Kallen* (žr. Blažienė 2000, 53). Taigi, šis pr. asmenvardis yra užfiksuotas būtent Germau parapijoje.

***Garbick** / **Gorbeck** Schaaken apskritis, netoli Kranto (Cranz) ir Bledau.

1619 *Garbieken* (EM 126d 250v), 1730 *Garbick* (Stein 1730,445), 1785 *Gorbeck* bajoriškasis sodininko namas, 1 ugniakuras (Goldbeck 1785, 57), 1802 *Gorbeck* (Schroetter 1802, VI), 1841/1846 *Garbeck, Gorbeck* (Meier 1846, 446), 1858 *Garbick* „Eine heidnische Burg *Garbick* soll nicht weit von Cranz, am rechten Ufer der Bledauer Beek, gestanden haben“ (Toeppen 1858, 20), 1873 *Garbick* (Nesselmann 1873, 43), 1891 *Garbick* jetzt *Gorbeck* (Boetticher 1891, 109).

⁷ Šaltiniuose minimi *Tropiten* Germau valsčiuje taip pat neišliko. Tokiu pavadinimu būta gyvenvietės Karaliaučiaus apskrityje prie Bulitten Neuhauseno parapijoje. Blažienė (2000, 38) aprašyta *Galteine* ir *Golteynis* (ten pat, 43–44), yra ta pati gyvenvietė.

Blažienė (2000, 39) buvo aptarusi ***Garbick**, bet, atidžiau peržiūrėjus visus prieinamus šaltinius, paaiškėjo, kad būta netikslumų. Išsamiau pastudijavus prieinamą literatūrą, pasitvirtino, kad tikrai būta tokio oikonimo, susieto su senos prūsų pilies pavadinimu. Į pateikiamą sąrašą *Garbick* įrašomas todėl, kad 1785 m. dar būta dviejų ugniakurų, vadinasi, būta ir gyventojų. Dėl prūsų toponimijos ypatybių svarbus kiekvienas paminėjimas ir kiekvienas kalbinis faktas. Pirmasis paminėjęs šį oikonimą buvo Casparas Steinas (gimęs 1532 m., miręs 1621 m.). Viename kelionių aprašyme, išspausdintame 1730 m., keliautojas rašo: *Ad (ha[n]c) caupona (Krantzkrug) ad fluvium Beck, vestigia munimentorum veterum, quae hodie Garbick vocantur, et olim à veteribus Prutenis excitata fuerunt.* (lie. Prie šios smuklės, [nurodomas pavadinimas *Krantzkrug*, tai būta kulmiškosios smuklės su dviem ugniakurais pagal Goldbecką, o po 59 metų Gebauerio (1844, 121) duomenimis, tai buvo palivarkas, 1 gyvenamasis namas ir 10 gyventojų] prie Beck upės, pėdsakai senų įtvirtinimų, kurie šiandien vadinami *Garbick*, ir [kurie] kitados buvo pastatyti senovės prūsų). Dar žr. Toeppen 1858, 20. Dėl vardo prūsiškumo abejonės nekilo niekam, vardas buvo siejamas su pr. **garbis* ‘kalnas’. Priesaga *-ik-, Nesselmanno (1873, 13) nuomone, pavadinimui suteikė deminutyvinę reikšmę.

†**Grauden** išnykęs kaimas Semboje.

1300 ...*duos uncōs, quos hactenus habuerunt iuxta villam, que Grauden (Grawden) dicitur...* (lie. ...du arklai (žemės mato vienetas), kuriuos iki šiol turėjo palei kaimą, kuris vadinamas Grauden, Grawden...) (SUB, 105), 1337 ...*ad quosdam quondam defunctos, quorum unus appellabatur Grauden, Grawden, Granden...* (lie. ...pas tam tikrus kadaise išnykusius, iš kurių vienas vadinamas Grauden, Grawden, Granden...) (SUB, 223–225).

Veikiausiai asmenvardinės kilmės iš pr. avd. *Grawde* (Gerullis 1922, 45). Plg. pr. avd. *Grawdio, Graude, Grande* (Trautmann 1925, 36). Esama pr. vv. *Graude, Graudeluke, Graidikaym* (Gerullis 1922, 45). Vegeberichtuose (Kryžiuočių karo kelių į Lietuvą aprašymuose) užrašytas bendrinis žodis *graude, grawde*, kurį leidėjas Theodoras Hirschas antro vegeberichto 14-oje išnašoje (SRP 2, 665–666) gana išsamiai aptarė, tiksliai nurodydamas, kad tą žodį vartojo ankstesni autoriai: Peteris Suchenwirtas ir Vygandas Marburgietis. Hirscho nuomone, tai – ne vokiškos, o žemaitiškos arba prūsiškos kilmės vardas, reiškiantis mišką, nebūtinai pelkėtą, klampų ir nepereinamą ar neišvažiuojamą. Jis remiasi pačių vegeberichtų apibūdinimais, kurių pavyzdžiai akivaizdžiai parodo, kad *graude* būta pelkėtų ir sausų, gerų ir išvažiuojamų

vežimais (Blažienė 2017, 12–13). Kalwaitis užfiksavęs lie. avd. *Graudys* (1910, 10).

*†**Calwen** kaimas, sujungtas su kitu kaimu Caymen valsčiuje, kuris išliko Bothenen vardu.

1387–1388 *Boteynen vnd Calwen fint zu famen geleet vnd haben gehabt XV hoken* (OF 109 6), apie 1400 *Boteynen vnd Calwen hatten vor XV koken...* (OF 110 3v), 1404 *Boteynen vnd Calwen fint zu famen gelegt vnd haben gehabt XV hoken...* (OF 111 3r).

Pr. vv. **Kalv-* gal asmenvardinės kilmės, plg. lie. avd. *Kálvois*, sietiną su lie. *kálvois* ‘kas verčiasi metalo kalimo amatu’ (PDBe). Gal galėtų būti apeliatyvinės kilmės ir sietinas su lie. *kalvā* ‘pakili vieta, nedidelis kalnelis’; tarp pievų esantis dirbamos žemės sklypas, vidupievis; aikštė miške’ (LKŽe). Lie. ir la. vv. su *kalv-* gali būti aiškinami dvejopai, tai priklauso nuo vietovės reljefo, motyvacijos, semantikos. Gali būti, kad prūsams taip pat buvo pažįstamas žodis **kalva*, nes su pačiu reiškiniu jie turėjo susidurti reljefo įvairove pasižymėjusioje Sembos teritorijoje. Žr. Blažienė 2000, 53.

†**Lapaynen** išnykęs kaimas Cremiten valsčiuje.

1397–1398 *das dorf [Uliten] XV morgen gelegen uf Lapaynen* (OF 109 40), 1404 *Lapayn* (OF 103 167v).

Pr. oikonimas paminėtas gana neįprastai. Dokumento ištraukoje yra nurodyta taip, kaip autorės užrašyta, kad 15 kaimo *Uliten* margų galėjo priklausyti *Lapaynen*. Vercamerio nuomone (2010, 381), *Uliten* kaimas turėjo 15 margų vadinamojo pievų činšo prie *Lapaynen*. Ordino foliante 109 pievų činšas, taip pat trobelninkų turima žemė yra išvardinti būtent Kaymen ir Cremitten apskrityse. Kaimas galėjo nuomoti bendrą žemę trobelninkams, kurie nėra įvardyti. Pasak istoriko Vercamerio, šie faktai paliudija susitelkusias ir stiprias prūsiškų kaimų bendruomenes (ibd.). Kartais siekiant tinkamai paaikškinti kalbamojo vardo aplinką ir net etimologiją, reikia pasitelkti ir istorikų darbus. Manytina, kad pr. oikonimas **Lapain-* gali būti sietinas su la. *Lapaine*, pieva, *Lapaines*, miškas, dėl kurių plg. la. *lapa* ‘lapas’, *lapains* ‘lapuotas, lapingas’, *lapainis* ‘lapotas, apaugęs lapais’ (ME 2, 421–422), žr. Endzelīns 1961, 259–261. Vanagas (1981, 180–181) lietuvių vandenvardžius *Lapainià* ir kitus sieja su lie. *lāpē* ‘vulpes’. Atrodytų, kad aptariant pr. oikonimą nereikėtų svarstyti, nes prūsų kalboje esama apeliatyvo *lape* ‘lapė’, dėl kurio žr. Mažiulis 2013, 531–532; Toporov PJ 5, 80–83. Daryba taip pat būtų aiški pr. vv. **Lap-ain-*, priesagos pr. **-ain-* vedinys iš lie. *lāpē* ‘vulpes’ (Gerullis 1912, 60), pr. *lape* ‘lapė’ (Gerullis 1922, 82). Taigi esama ne vienos nuo-

monės dėl *Lapaynen* etimologijos, plg. lie. *lāpē* ‘plėšrus šunų šeimos žvėrelis (vulpes)’ (LKŽe). Žr. Blažienė 2000, 77.

***Lautkeim** Labiau apskritis, nuo Caymen nutolęs 1,8 km, Caymen parapija.

1561–1562 *Lautkeimen* (Ostpr. Fol. 10030 168v), 1589–1590 *Lautkeim* (Ostpr. Fol. 10060 93), 1632 *Lautkeim* (Ostpr. Fol. 10102 17v), 1670 *Lautkeim* (Ostpr. Fol. 10146 12r), 1716–1719 *Lautekaim*, *Lautkaim*, *Lautkeim* (EM 126g 62 19v, 16v, 23v), 1785 *Lautkeim* kulmiškasis kaimas, 3 ugnia-kurai (Goldbeck 1785, 98), 1802 *Lautkeim* (Schroetter 1802, VI), 1844 *Lautkeim* kulmiškasis kaimas, 2 gyvenamieji namai, 34 gyventojai (Gebauer 1844, 131) [1893] *Lautkeim* (OV, 266), 1906 *Lautkeim* (VSO, 153), 1976 *Trostinki* (NPKO, 278–279).

Pr. oikonomas **Laut-kaim-*, dūrinys, kurio antrasis sandas sietinas su prūsų vadyne paplitusia topoleksema pr. *caymis* ‘kaimas’, o pirmasis pr. **Laut-*, dėl kurio plg. pr. toponimą, užfiksuotą apie 1400 *dorffe zu Lautekaym* (OF 86 16v), buvusį Bartenstein, lenk. Bartoszyce valsčiuje, pr. vv. *Lauthen* Semboje, pr. upėvardį 1322 ...*circa fluvium Lauthen situm...* (SUB, 148) (žr. Gerullis 1922, 82; Biolik 1996, 107–108). Biolik veikale pateikta W. P. Schmido nuomonė, pabrėžianti, kad upėvardis *Lauthen* tiek savo užrašymo variantais, tiek morfologijos požiūriu yra senas vardas⁸. Lietuvių ir latvių vadyne nesama patikimų paralelių. Galima nurodyti la. pievos *vardq Lautenes* (Endzelīns 1961, 359). Dar žr. Toporov PJ 5, 177–179, plg. Blažienė 2000, 79.

†**Lednicken** išnykęs kaimas Fischhausen apskrityje, Cumehnen parapijoje.

1512 *Laydenigk*, *Laiden*, *Ledenigk* (Gerullis 1912, 59; 1922, 80), 1515 *Leydicken* (ibd.), 1540 *Leidenick kruger: 1 mann* (Ostpr. Fol. 911 a Band 6 Heft 8 7v), 1540 *Leydenick kruger: 1/2 m 15 β von 22 1/2 nacht.* (Ostpr. Fol. 911a Band 6 Heft 4 8v), 1563 *Leideniken kruger; 1 m.* (Ostpr. Fol. 911 a, Band 6 Heft 2 6v), 1620 *Leidtnicken* (Ostpr. Fol. 3514 151v), 1620 *Leidtnicken* (Ostpr. Fol. 3514 151v), 1624–1625 *Leidnicken* (Ostpr. Fol. 3513 149v), 1654 *Leidnicken (abgebrannter Krug, t. y. sudegusi smuklė)* (EM 102d₂ 571),

⁸ Jau 4 išnašoje buvo minėta serijos *Hydronymia Europaea* iniciatoriaus savybė komentuoti serijos tomų autorių darbus, nenurodant duomenų šaltinių, o tik pareiškiant savo nuomonę vienu ar kitu klausimu. Kalbamuojų atveju teiginys dėl upėvardžio **Lauta* remiasi veikale *Nehrungskurisch* 1989, 12 nurodytais baltiškais vandenvardžiais *Venta*, *Bar-ta*, *Ais-ta*.

1674–1675 *Lednicken* (Ostpr. Fol. 3563 5v), 1720–1721 *Ledenicken* (Ostpr. Fol. 3606 30v), 1785 *Lednicken* kulmiškasis dvaras, 2 ugniakurai (Goldbeck 1875, 98), 1844 *Lednicken* smuklė, 1 gyvenamasis namas, 5 gyventojai, priklausė *Wernershof* bajoriškajam dvarui (Gebauer 1844, 117).

Pr. vv. **Leid-enik-*, veikiausiai sietinas su pr. *laydis* ‘molis’, pr. priesagos *-*enik-* vedinys. Iš Rytprūsijų foliantų medžiagos paaiškėja, kad gyvenvietėje būta smuklės, nes minimas smuklininkas. Smuklė sudegė, tai fiksuojama 1654 m. dokumente, bet apie ją vėl užsimenama 1844 m. Gerulis (1922, 218) pateikia 1515 m., t. y. XVI a. pradžios, užrašymą kaip *ai : ei : e* kaitos šaknyje pavyzdį, kurį interpretuoja žymus vokiečių dialektologas Mitzka (1968, 320), nekirčiuotame skiemenyje ir pateikia *Laydenigk : Leydicken : Le-deinigk* teigdamas, kad, jeigu jo nuomonė nepasitvirtintų, tai *ay* būtų grafinė *ei* išraiška. Atkreiptinas dėmesys, kad Mitzka paneigia Gerulio (1922, 218) nuomonę, kad už tokius nukrypimus atsakingas paslaptingas Ordino raštinninkas, nors tokius nukrypimus dažnai galima paaiškinti ir vidurio vokiečių kalba dokumentus rašiusiųjų suvokimu.

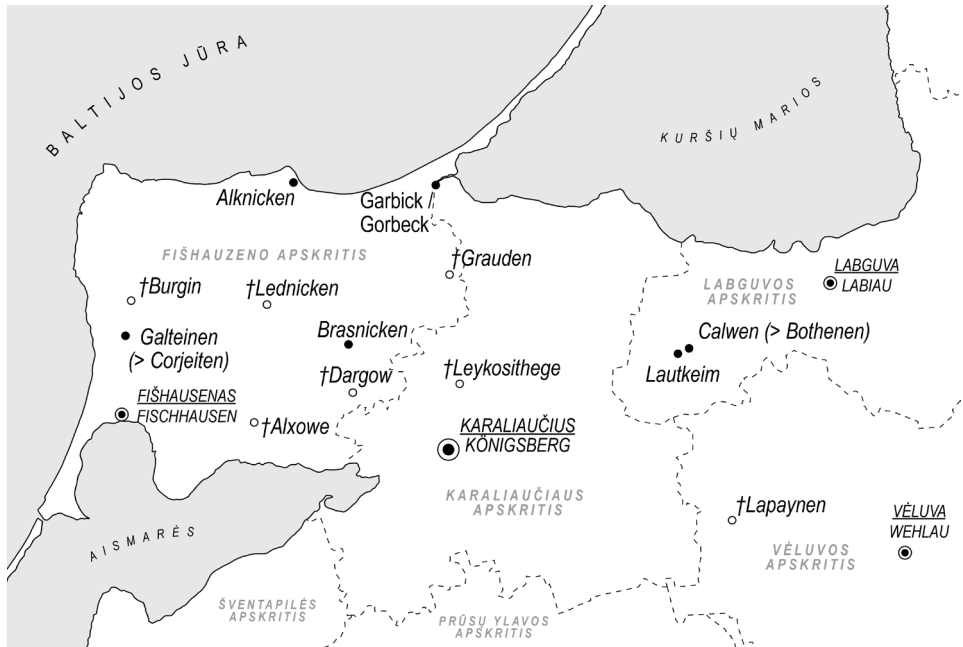
†**Leykosithege** išnykusi gyvenvietė Quednau valsčiuje.

1261 *Quarum familiarum decem sunt site in terra Quedenaw in campis sic nuncupatis Gwolinis (Gwowlinis, Gawlinis), Remcenis (Rymcenis, Ryntenis), Leykosithege (Leykosithego) relique vero XV sunt in terra Tapiowe (Tapiaw, Tapiow) appellata.* (Ie. Iš šių šeimų dešimt yra Quedenaw žemėje, laukuose [t. y. kaimuose], vadinamuose *Gwolinis (Gwowlinis, Gawlinis), Remcenis (Rymcenis, Ryntenis), Leykosithege (Leykosithego)*, o likusios penkiolika yra žemėje, vadinamoje *Tapiowe (Tapiaw, Tapiow)* (SUB, 38).

Pr. vv. **Leikuzīt-ij-*, priesagos pr. *-*ij-* vedinys iš asmenvardžio **Leikusite*. Priesaga *-*ij-*, pasak Gerulio (1922, 218), nurodo vietą, kuriai priesaga suteikia, šiuo atveju, susiejimo su asmeniu prūsų **Leikusite* aspektą. Jau ne kartą autorės buvo rašyta, kad lot. *campus* ‘laukas’ daugeliu atvejų traktuotinas kaip gyvenvietė, kaimas, t. y. lot. žodžiu *campus* buvo apibūdinamos ir gyvenamosios vietos (žr. Blažienė 2002, 17). Tai labai gerai parodo ir pateiktas dokumentas. Šeimos juk nesėdėjo laukuose, jos gyveno ir XIII a. viduryje kaimuose, gyvenvietėse. Galingo gintaro kelio palikuonys buvo nagingi žmonės, kurie būstus sau rentėsi ir ne po vieną šeimą. Dokumente rašoma, kad dešimt šeimų gyveno 3 kaimuose (laukuose). Oikonimas iš esmės buvo aptartas su serijos *Hydronymia Europea* iniciatoriumi ir pagrindiniu leidėju Wolfgangu P. Schmidu ir buvo prieita prie išvados, kad [*h*]ege galėjo reikšti vidurio vokiečių žemaičių *hege* ‘Gehege Forstdistrict; (umzäunte)

Wohnung; Schutz, Sicherheit' (lie. aptvaras, draustinis, girininkijos teritorija; aptverta gyvenamoji vieta; apsauga, saugumas) (Lübber, Walther 1888–1995, 139). Weberis (1878, 186) mano, kad vėliau *Leucositege* tapo *Lobitten* prie Powunden. Tai nuomonei prieštarauja pateiktas vietovardžių kontekstas, nurodantis aptariamojo oikonimo lokalizaciją. Žr. Toporov PJ 5, 195; Blažienė 2000, 82–83. Dar žr. Gerullis 1912, 63.

2 žemėlapis. Straipsnyje aptartų Sembos vietovardžių paplitimas

Pagal straipsnio autorės idėją žemėlapi braižė Edmundas Trumpa.

4. Išvados

Straipsnyje aptarti Sembos tikriniai žodžiai – antroponimai ir oikonimai. Pateikti antroponimai parodė jų gyvybingumą, nes jais įvardyti asmenys aktyviai dalyvavo dar ir apie XVI a. pradžią bei vidurį Sembos gyvenime. Įvardijimo būta ir dvinario. Žemesnio socialinio sluoksnio asmenų antroponimai dažnai nebūdavo nurodomi. Žinoma, iš dokumentų neaišku, ar įvardytieji identifikavo save prūsais. Identifikavimo klausimas nėra aptartas, bet istorijos šaltiniuose galima rasti užuominų, kad taip galėjo būti. Tarkim, Sembos kil-

mingiesiems buvo įprasta pasivadinti gyvenamosios vietos vardu, kaip antai *Hanke Allexwange*, ir vadinti save prūsais, neaišku, ar tais tikraisiais, kurie buvo užkariauti, ar ateiviais, pasivadinusiais prūsų vardu (plg. *Bezenberger* 1873, 434). Išskyla kalbų kontaktų problemos, kurios veikė ir baltistų suvokiamo prūsiškumo sampratą. Prūsų-vokiečių tarpusavio santykių ne tik gyvenimo, bet ir dvasinės erdvės, kuriai priklauso ir kalba, problematika nėra išsemta. Ji gal ir nebuvo iš esmės nagrinėta. Žinoma, čia didelę reikšmę turi onomastiniai ir dokumentuose paliudyti aspektai. Onomastams vis dar reikia suvokti dokumentų, kuriuose užfiksuota prūsistinė medžiaga, svarbą, jų pačių požiūrį į tuos dokumentus, gebėjimą juos perskaityti ir įvertinti.

Prūsų oikonimai ir kiti toponimai priverčia tyrėjus galvoti apie jų reikšmę pačių prūsų gyvenime, pačių prūsų savosios kalbos ir aplinkos suvokime, nes ateiviai veikiausiai užrašė, surašė tai, kas buvo įvardyta autochtonų, todėl žvilgsnis ir vėl krypta į kiek tik įmanoma tikslesnę iki šiol tirtų, bet, autorės galva, šiek tiek ir nepakankamai pirmtakų ir jos pačios įvertintų, išnykusių prūsiškų gyvenviečių vardų, kurie gali pasakyti daugiau, negu buvo galvota, analizę. Jau daug metų autorės buvo žvelgiama į Sembos ir kitų prūsų žemių vardyną kaip į laiko sąlygotą prūsų vardyno suvokimą, neišleidžiant iš akių ir vélesniais amžiais užrašytų oikonimų, nes jų prūsiška kilme sudėtinga buvo abejoti, turint galvoje tą faktą, kad ankstesnių amžių medžiaga galėjo mūsų ir nepasiekti. Kadangi visose Sembos vietovėse esama skirtumų ir tik joms būdingų ypatybių, Prūsijos žemių vardyno tyrėjai turėtų išsamiai išaiškinti kiekvieno tikrinio žodžio likimą.

PECULIARITIES OF THE RESEARCH FIELD OF OLD PRUSSIAN PROPER NAMES: PRINCIPLES OF NAMING DETERMINED BY TIME, PLACE, LANGUAGE AND HISTORY

Summary

If the researchers of Old Prussian proper names, who could easily access the documents of the Teutonic Order, which had not yet been misplaced or lost at that time, had also provided the context of onyms and picked out all the possible variants of every onym, we would now be equipped with powerful material not only for the study of onyms (anthroponyms and toponyms) but also for the investigation of the inhabitants of the studied area and the settlements in which they lived as well as the inhabited space,

its history and language contacts and, most importantly, we would possess highly reliable material for determining the origin of onyms. The pioneers in the research of Old Prussian proper names could not foresee the twists and turns of history and, of course, the often complicated fate of manuscripts. When archives became accessible to the scholars of Baltic, in this case Prussian, proper names, it opened new opportunities for the analysis of many documents as well as the review and interpretation of the facts of Prussian proper names based on the more recent research of the documents and insights from historians. Our work with the folios of the Teutonic Order and later folios, the so-called Ostpreussische Folianten (East Prussian folios), began quite a long time ago. Our understanding of them has evolved over time and differs from that of our predecessors, as we have accumulated much more factual material. It is also worth mentioning other manuscript sources, such as the documents of the Ministry of State (German: Staatsministerium; from 1781, Etatsministerium), which, as the documents of the supreme authorities of East Prussia, were kept in the fund of the Etatsministerium Archive (cf. Blažienė 2012, 11). Their fate was determined by their careful storage in the Secret State Archives Prussian Cultural Heritage Foundation in Berlin (Geheimes Staatsarchiv Preußischer Kulturbesitz, GStA PK). Where possible, the scholars who previously wrote about Prussian proper names should review the studied and published material, revise it and provide new insights, realizing that the study of the Old Prussian onomasticon, and the understanding of Old Prussians themselves, is not a finite process. We still search for and discover new data about a specific process of naming and the factors that influenced it. The same applies to anthroponyms and toponyms. The limited facts about the Old Prussian language and the far richer onymic factology, taking into account the already known historical context, enable us to draw assumptions about the development of the thought of the inhabitants of the former Prussian lands, namely Sambia, and the way they perceived their epoch, without ignoring the Old Prussian written material of the 16th century. The research of proper names is certainly related to the population of the studied area. This is what the article intends to highlight.

LITERATŪRA IR ŠALTINIAI

ALEW – *Altlitauisches etymologisches Wörterbuch* 1–3, unter der Leitung von Wolfgang Hock und der Mitarbeit von Elvira-Julia Bukevičiūtė und Christiane Schiller, bearb. von Rainer Fecht, Anna Helene Feulner, Eugen Hill und Dagmar S. Wodko, Hamburg: Baar, 2015.

Biolik, Maria 1993, *Namen der stehenden Gewässer im Zuflußgebiet des Pregel und im Einzugsbereich der Zuflüsse zur Ostsee zwischen Pregel und Memel (= Hyronymia Europaea 11)*, Stuttgart: Franz Steiner Verlag.

Blažienė, Grasilda 2000, *Die baltischen Ortsnamen im Samland* (= *Hydronymia Europaea*, Sonderband 2), Stuttgart: Franz Steiner Verlag.

Blažienė, Grasilda 2002, Sembos vietų vardai – istorijos šaltinis, *Istorija* 53, 15–21.

Blažienė, Grasilda 2017, Vokiečių Ordino raštų vertimo į lietuvių kalbą ypatumai, *Vertimo studijos* 10, 7–19.

Blažienė, Grasilda 2021, Baltic Onyms in time and space, in *Indoeuropejskoe jazykoznanie i klassičeskaja filologija – XXV. Materialy čtenij, posvojaščennyx pamjati professora Iosifa Moiseviča Tronskogo 21–23 ijunja 2021 g.*, Pervyj polutom, Sankt-Peterburg: Institut lingvističeskikh issledovanij RAN, 69–98. Prieiga internete: <https://sites.google.com/view/tronskyconference2021/en>.

Blese, Ernests 1929, *Latviešu personu vārdu un uzvārdu studijas 1: Vecākie personu vārdi un uzvārdi (XIII–XVI g.s.)*, Rīga: Generalkomisijā pie A. Gulbja.

Boetticher, Adolf 1891, *Die Bau- und Kunstdenkmäler der Provinz Ostpreussen 1: Die Bau- und Kunstdenkmäler des Samlandes*, Königsberg: Kommissionsverlag von Bernh.

Diehlmann, Hans Heinz 1998, *Die Türkensteuer im Herzogtum Preußen 1540 1: Fischhausen-Schaaken-Neuhausen-Labiau*, Hamburg: Verein für Familienforschung in Ost- und Westpreußen.

EM – Etatsministerium (lie. Biudžeto ministerija), fondo dokumentai, saugomi Prūsijos kultūros paveldo Slaptajame valstybiniame archyve Berlyne.

Endzelīns, Jānis 1961, *Latvijas PSR vietvārdi 1(2): K–O*, Rīga: Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas izdevniecība.

Endzelīns, Jānis 1982 [1943], Senprūšu valoda. Ievads, gramatika un leksika, in Idem, *Darbu izlase 4(2)*, Rīga: Zinātne, 4–351.

Fraenkel, Ernst 1962–1965, *Litauisches etymologisches Wörterbuch 1–2*, Heidelberg: Winter.

Gebauer, Karl Emil 1844, *Kunde des Samlandes oder Geschichte und topographisch-statistisches Bild der ostpreussischen Landschaft Samland*, Königsberg: Universitäts-Buchhandlung.

Gebser, August Rudolf 1835, *Geschichte der Domkirche zu Königsberg und des Bisthums Samland mit einer ausführlichen Darstellung der Reformation im Herzogthum Preußen*, Königsberg: Gedruckt in der Hartungschens Hofbuchdruckerey.

Gerullis, Georgius 1912, *De Prussicis Sambiensium Locorum Nominibus*, Dissertatio Inauguralis, Tilsis: Ex Officina Mauderodiana.

Gerullis, Georg 1922, *Die altpreußischen Ortsnamen*, Berlin, Leipzig: Walter de Gruyter & Co.

Goldbeck, Johann Friedrich 1785, *Vollständige Topographie des Königreiches Preußen 1*, Königsberg, Leipzig: Kanter.

DW – *Deutsches Wörterbuch von Jacob Grimm und Wilhelm Grimm*, prieiga internete: <https://woerterbuchnetz.de/?sigle=DWB#1>.

Hoppe, Ferdinand 1876, Ortsnamen der Provinz Preussen, *Altpreussische Monatschrift* 13, 563–586.

Ivoška, Darius 2018, *Baltische Eigennamen in den Dokumenten des Deutschen Ordens*, Dissertation zur Erlangung der Doktorwürde, Vilnius: Institut für litauische Sprache.

Kalwaitis, W[illius] 1910, *Lietuwiszky Wardų Klėtėlė*, Tilžė: Spausdinta Otto v. Mauderodės.

Kohlheim, Rosa, Volker Kohlheim (bearb.) 2005, *Duden. Familiennamen. Herkunft und Bedeutung von 20000 Nachnamen*, Mannheim, Leipzig, Wien, Zürich: Dudenverlag.

LKŽe – Gertrūda Naktinienė et al. (red.), *Lietuvių kalbos žodynas 1–20* (elektroninė, atnaujinta versija 2017), Vilnius: Lietuvių kalbos institutas. Prieiga internete: <http://lkz.lt>.

Lübben, August, Christoph Walther 1885–1995, *Mittelniederdeutsches Handwörterbuch*, Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft.

LVKŽ – Kazys Kuzavinis, Bronys Savukynas, *Lietuvių vardų kilmės žodynas*, Vilnius: Mokslo, 1987.

LVV-R – *Latvijas vietvārdu vārdnīca: R*, Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013.

LVŽ 2 – Laimutis Bilkis, Grāsilda Blažienė, Milda Norkaitienė, Marija Razmukaitė, Alma Ragauskaitė, Dalia Sviderskienė, *Lietuvos vietovardžių žodynas 2: C–F*, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2014.

Maciejauskienė, Vitalija 1991, *Lietuvių pavardžių susidarymas XIII–XVIII a.*, Vilnius: Mokslo.

Martens, Jürgen 1997, *Die ländliche Gartensiedlung im mittelalterlichen Preußen, Lüneburg*: Verlag Nordostdeutsches Kulturwerk.

Matzenauer, Anton 2009, *Beiträge zur Kunde der altpreussischen Sprache*, Praha: Nakladatelství Lidové noviny.

Mažiulis, Vytautas 2013, *Prūsų kalbos etimologijos žodynas, 2-asis pataisytas ir papildytas leidimas*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras. Elektroninė versija: <http://www.prusistika.flf.vu.lt/>.

ME – K. Mülenbacha *Latviešu valodas vārdnīca* 1–4, rediģējis, papildinājis, turpinājis J. Endzelins, Rīga, 1923–1932.

Meier, [vardas nenurodytas] 1846, Die heidnische Burg Garbick und die Umgegend, in *Neue Preussische Provinzial Blätter*, Jahrgang 1846. Juli–December, Königsberg: In Commission bei Tag & Koch, 445–446.

Mitzka, Walther 1968, Altpreussisches, in *Kleine Schriften zur Sprachgeschichte und Sprachgeographie*, Berlin: Walter de Gruyter & Co, 317–332.

MHW 3(2) – Carl Peter Woelky, Peter Saage (Hrsg.), *Scriptores rerum Warmiensium oder Quellschriften zur Geschichte Ermlands 1* (= *Monumenta Historiae Warmiensis oder Quellsammlung zur Geschichte Ermlands 3(2)*), Mainz: Verlag von Eduard Peter, 1866.

Nesselmann, Georg Heinrich Ferdinand 1873, *Thesaurus linguae Prussicae. Der*

preussische Vokabelvorrath soweit derselbe bis jetzt ermittelt worden ist nebst Zugabe einer Sammlung urkundlich beglaubigter Localnamen, Berlin: Fer. Dümmlers Verlag. Harwitz & Grossmann.

PNKO – *Naselennye punkty Kaliningradskoj oblasti: Kratkij spravočnik 2: Alfavitnyj spisok byvšix nemeckix naselennyx punktov s ukazaniem sovremennyx naimenovaniij i territorial'noj prinadležnosti*, Kaliningrad: Kaliningradskoe knižnoe izdatel'stvo, 1976.

OF – Ordino foliantai, saugomi Prūsijos kultūros paveldo Slaptajame valstybiniame archyve Berlyne.

Ostpr. Fol. – Rytprūsių foliantai, saugomi Prūsijos kultūros paveldo Slaptajame valstybiniame archyve Berlyne.

OV – *Orts-Verzeichnis nebst Entfernungstabelle der Provinz Ostpreussen*, Bonn: Buch- und Kunst-Handlung, [1893].

PDBE – *Lietuvių kalbos instituto lietuvių kalbos išteklių informacinė sistema „E. kalba“: Pavardžių duomenų bazė*, prieiga internete: <http://ekalba.lt/pavardziu-duomenu-baze>.

Przybytek, Rozalia 1993, *Ortsnamen baltischer Herkunft im südlichen Teil Ostpreußens* (= *Hydronymia Europaea*, Sonderband), Stuttgart: Franz Steiner Verlag.

PUB 3(1) – Max Hein (Hrsg.), *Preußisches Urkundenbuch 3(1): 1335–1341*, Marburg: N. G. Elwert Verlag, 1976 (Neudruck der Ausgabe von 1944).

PUB 3(2) – Hans Koeppen (Hrsg.), *Preußisches Urkundenbuch 3(2): 1342–1345*, Marburg: N. G. Elwert Verlag, 1958.

SUB – Carl P. Woelky, Hans Mendthal (Hrsg.), *Urkundenbuch des Bisthums Samland*, Leipzig: Duncker & Humblot, 1891.

Schlicht, Oscar 1922, *Das westliche Samland. Ein Heimatbuch des Kreises Fischhausen-Pillau vom Jahre 1725 bis zur Gegenwart 1–2*, Dresden: Verlag von Kolbe & Schlicht.

Schlott, Adolf 1861, *Topographisch-statistische Uebersicht des Regierungs-Bezirks Königsberg, nach amtlichen Quellen*, Königsberg: Druck und Verlag der Hartung'schen Buchdruckerei.

Schmid, Wolfgang P. 1989, Das Nehrungskurische, ein sprachhistorischer Überblick, in Idem (Hrsg.), *Nehrungskurisch: sprachhistorische und instrumentalphonetische Studien zu einem aussterbenden Dialekt*, Akademie der Wissenschaften und der Literatur Mainz, Stuttgart: Franz Steiner Verlag Wiesbaden GMBH, 7–41.

Schroetter, Friedrich Leopold von 1802–1810, *Karte von Ostpreußen nebst Preußisch-Litauen und Westpreußen nebst dem Netzdistrict*, Maßstab 1:150000 (gezeichnet um 1790), Berlin: Simon Schropp.

SRP 2 – Theodor Hirsch, Max Töppen, Ernst Strehlke (Hrsg.), *Scriptores rerum prussicarum. Die Geschichtsquellen der Preußischen Vorzeit bis zum Untergange der Ordensherrschaft 2*, Leipzig: Verlag von S. Hirzel, 1863.

Stein, Caspar 1730, *Prussica Memorabilia*, in *Acta Borussica ecclesiastica civilia*,

literaria oder Sorgfältige Sammlung allerhand zur Geschichte des Landes Preussen gehöriger Nachrichten, Urkunden, Schriften und Documenten 1, Zweytes Stück, Leipzig, Königsberg, 195–245.

Toeppen, Max 1858, *Historisch-comparative Geographie von Preussen. Nach den Quellen, namentlich auch Archivalischen. Mit einem Atlas in fünf Blättern*, Gotha: Justus Perthes.

Toporov PJ – Vladimir Nikolaevič Toporov, *Prusskij jazyk. Slovar' 1–5*, Moskva: Nauka, 1975–1990.

Trautmann, Reinhold 1910, *Die altpreussischen Sprachdenkmäler. Einleitung, Texte Grammatik, Wörterbuch*, Göttingen: Vandenhock und Ruprecht.

Trautmann, Reinhold 1925, *Die altpreußischen Personennamen*, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.

Vercamer, Grischa 2010, *Siedlungs-, Verwaltungs- und Sozialgeschichte der Komturei Königsberg im Deutschordensland Preußen (13.–16. Jahrhundert)* (= *Einzelschriften der Historischen Kommission für ost- und westpreußische Landesforschung* 29), Marburg: N. G. Elwert Verlag.

VL – Rosa Kohlheim, Volker Kohlheim (bearb.), *Duden. Das große Vornamenlexikon: Herkunft und Bedeutung von über 8 000 Vornamen*, 4., völlig neu bearbeitete Auflage, Berlin, Mannheim, Zürich: Dudenverlag, 2014.

VSO – *Verzeichnis sämtlicher Ortschaften in der Provinz Ostpreussen mit Angabe des Kreises, des Amtsgerichtsbezirks und der Postanstalt, durch welche die Bestellung der Postsendungen ausgeführt sind*, Berlin: Reichsdruckerei, 1906.

Weber, Lotar 1878, *Preussen vor 500 Jahren in culturhistorischer, statistischer und militärischer Beziehung nebst Special-Geographie*, Danzig: In Commission bei Theodor Bertling.

Wunder, Heide 1969, *Das Pfennigsschuldbuch der Komturei Christburg*, Köln, Berlin: G. Grote'sche Verlagsbuchhandlung KG.

Zinkevičius, Zigmas 2008, *Lietuvių asmenvardžiai*, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.

XXVIII 63 – Dokumentai iš vadinamojo dokumentų stalčiuko, (vok. *Urkunden-Schieblade*) saugomi Prūsijos kultūros paveldo Slaptajame valstybiniame archyve Berlyne.

Grasilda BLAŽIENĖ

Baltų kalbų ir vardyno tyrimų centras

Lietuvių kalbos institutas

LT-10308 Vilnius

Lithuania

[grasilda.blaziene@lki.lt]